

גמ' ב"ק (יד:) - אין אונאה בקרקעות

רב דניאל שטיין

א. רמב"ם (פי"ג מכירה ה"ח) - אלו דברים שאין להם הונייה, הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות, אפילו מכר שוה אלף דינר או שוה דינר באלף אין בהן הונייה, שנאמר או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו הקרקעות.

ב. גמ' ב"מ (קח.) - זבן במאה ושווי מאתן וכו' אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן אין אונאה לקרקעות.

ג. גמ' ב"מ (נז.) - אמר רבא אמר רב חסא בעי רבי אמי אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם או אין להן, אמר רב נחמן, הדר אמר רב חסא פשיט רבי אמי אונאה אין להם, ביטול מקח יש להם.

ד. גמ' קידושין (מב:) - פחות משתות נקנה מקח, יתר על שתות בטל מקח, שתות קנה ומחזיר אונאה וכו', והא דאמרן שתות קנה ומחזיר אונאה, לא אמרן אלא במטלטלי, אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות וכו'. כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין, אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר. [תוס' (שם) - משמע דביתר משתות יש להן אונאה וכו', נראה לר"ת דגרס איפכא וכן גרס ר"ח וה"ג וכו' והא דאמר יתר משתות בטל המקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי וכו' וי"ל דביטול מקח דהתם היינו מפלגא וה"נ איתא בירושלמי עד פלג יש להם אונאה אבל בציר מפלג לא הוי ביטול מקח וההוא דזבן מאה במאתן אי פלג דוקא לא הוי זבין מאה במאתן דוקא אלא פחות ממאתן פורתא ואי מאתן דוקא הא דקתני עד פלג לאו דוקא אלא ר"ל יותר מפלג פורתא אבל מפלג המקח קיים].

ה. משנה ערכין (כד.) - אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו וכו' אין להקדש אלא מקומו ושעתו.

ו. רמב"ם (פט"ו מכירה ה"א) - המוכר לחברו במדה במשקל או במנין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם שאין הוניה אלא בדמים אבל בחשבון חוזר, כיצד מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו מאה ואחד או תשעה ותשעים נקנה המקח ומחזיר את הטעות ואפילו לאחר כמה שנים, וכן אם נמצאו המעות חסר או יתר מן המנין שפסקו חוזר. [ה"ל רבנו חיים הלוי (שם) - דעד כאן לא קאמר הרמב"ם דהמקח קיים, רק כשהיתה דעת שניהם שוה בפסיקת המדה, ורק דאח"כ חיסר לו מהמדה שפסק עמו, וכגון בגוונא שהזכיר הרמב"ם שמכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו תשעים ותשעה, ובזה הוא דס"ל להרמב"ם דעצם המקח אינו מתבטל ע"י טעותו במנין, אלא שיחזיר לו מה שפסק עמו, משא"כ התם בכ"ב דאיירינן לענין הוספה על המדות, דהטעות התם הוא בגוונא שהלוקח יהיה סבור על המדה הגדולה והמוכר תהיה דעתו על המדה הקטנה, ונמצא דהם מחולקין בעצם פסיקת המכר וכו' משום דבכל אונאת שתות, אי משום דין טעות הלא שתות שוה לפחות משתות דהיה צריך להיות המקח קיים כמו שפסקו זה עם זה, והא דבשתות מחזיר אונאה, הוא רק מגזירת הכתוב בפני עצמו הנאמר באונאה דשתות קנה ומחזיר אונאה, וא"כ הא נמצא דמשום עצם מעשה המקח לא היה צריך להחזיר כלל אונאה, ורק דדין תורה הוא שיחזיר, מדין החזרת אונאה שהוא זה דין מגזירת הכתוב בפני עצמו כמו החזרת גזילה. אשר ע"כ שפיר המקח מתקיים ולא דיינינן ביה דין טעות לגבי המאנה וביטול הפסיקה, כיון דמדין תורה הוא שמחזיר ולא משום עצם מעשה המקח, ע"כ לא דיינינן ביה דין טעות על ידי זה בהמקח. אכן כל זה הוא באונאה, דדין החזרתו הוא מגזירת הכתוב, משא"כ בטעות במדה ובמשקל ובמנין, דדין החזרתו לאו משום דין אונאה קאתינן עלי, כי אם דהוי טעות מעיקרא, א"כ ממילא דכשמחזיר את הטעות הא נמצא דבטלה הפסיקה לגבי המחזיר שנתכוין על המדה האחרת, וא"כ ממילא דבטל המקח, כיון דלא נתקיימה הפסיקה מעולם].

ז. רא"ש ב"מ (פ"ד סי' כ') - ויראה דבכל שאר דברים אפ"י פחות משתות אסור לאנות את חבירו אם יש בו שוה פרוטה כיון שידוע שאין מקחו שוה כל כך. דרחמנא אמר אל תונו בכל דבר שיש בו שיווי ממון הזהירה תורה שלא יאנה את חבירו אלא שאמרו חכמים דעד שתות הוי מחילה לפי שכך דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכוין דמי המקח בצמצום. ודרך העולם למחול טעותם עד שתות וכו' או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך דלפעמים הלוקח חפץ במקח זה ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שווי ופעמים שהמוכר מזלזל בשומתו בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות הלכך עד שתות הוי בכלל דמי מקח ואין כאן שם אונאה כלל וצ"ע.

ח. ס' החינוך (מ' של"ז) - אבל עיקר האזהרה בין בקרקע בין במטלטל הוא באמת, שהוזהרנו שלא להונות הבריות לדעת. אבל החילוק שביניהן הוא שאם נמצאת אונאה במטלטל ביתר משתות שיבטל המכר, שדעת הבריות שלא לסבול אונאה יתירה מכן במטלטלין, אבל בקרקע לפי שהקרקע דבר קיים לעולם דרך הבריות למחול בו כל אונאה אחר שלקחו אותו, וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה [ב"ק י"ד ע"ב] על דרך ההפלגה שהקרקע דבר השוה כל כסף הוא וכו'. אבל בפחות משתות התירו זכרונם לברכה להשתכר לתגר מפני תיקון הישוב, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום וכו'. אבל בפחות משתות התירו זכרונם לברכה להשתכר לתגר מפני תיקון הישוב, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום.